
KRÓNIKA

A XXIV. STERIJAI JÁTEKOK KÍSÉRŐ RENDEZVÉNYEI ÉS DÍJAI. Kritikai Szemlékben értékeljük az újvidéki országos színházi fesztivált, a Sterija Játékok versenymaradjait, így ezen a helyen a Játékok díjazottjait és a főbb kísérő rendezvényeket vesszük számba. Az Eli Finci elnöklétével dolgozó zsűri a huszonnegyedik országos színházi szemle legjobb előadásává a zágrábi Ifjúsági Művelődési Központ produkcióját, Dušan Jovanović Szkopje fel szabadulása című darabját nyilvánította. A darab rendezője Ljubiša Ristić volt, s ő nyerte a szemle rendezői díját. Az öt színészi elismerés közül is kettőt e fiatal színészekből álló együttes tagjai, Rade Šerbedžija és Inge Apelt érdemelték ki. Színészi díjat kapott még Milan Župančić (ljubljanai Mesno gledišče), Miodrag Krivokapić (zágrábi Horvát Nemzeti Színház) és Radko Polić (ljubljanai Szlovén Nemzeti Színház). A bemutatott előadások szövegdíja Dušan Jovanović lett, díszletért — a zenecai Népszínház Krleža Legendája előadásának színpadképéért — Meta Hočevert tüntették ki, jelmeztervért pedig Ika Škromblj, a nagy sikerű zágrábi előadás tervezője kapott díjat.

Az idei Játékokat nemzetközi összejövetel vezette be. Az UNESCO védnöksége alatt tartott szaktanácskozást a Színikritikusok Nemzetközi Egyesülete A színész és a színházi alkotómunka címmel. A Roman Sydlowski és Solobodan Selenić vezette értekezletnek mintegy száz külföldi és hazai vendége volt. A kétnapos érte-

kezlet teljes anyagát a Játékok igazgatósága szerbhorvát, angol és francia nyelven még ez év első felében megjelenti.

A színházi könyvek, folyóiratok és kiadványok sorrendben ötödik újvidéki triennáléja arról tájékoztatót, hogyan ápolják egyes országokban a színházi irodalmat. A mintegy 1200 kiadványt bemutató kiállítás nagydíját torontói kiadóhoz, a Simon és Peer nevű intézet kapta. Második díjjal a cambridge-i egyetemi kiadó, harmadikkal pedig a prágai Divadelni: ustavot tüntették ki. Sokoldalú kiadói tevékenységéért részesült elismerésben a párizsi tudományos kísérletet végző központ színművészeti osztálya, valamint a bukaresti Eminescu és a moszkvai Iskusztvo kiadó. Különdíjat kapott a prágai Akadémia, a zágrábi Školska knjiga és a bukaresti Minerva.

A színházi kiadványokat prezentáló kiállítással párhuzamosan tartott nyitva a jugoszláv színházi plakátot és műsorfüzetet bemutató kiállítás is. Ezen 35 szerző zömmel elmúlt kétéhárom színházi évadban született, másfélszáz alkotását mutatta be. Itt a bíráló bizottság Mitjaž Vipotnik ljubljani formatervező munkáit értékelte legtöbbször, a zágrábi Željko Borčić munkáit második, folyóiratunk műszaki szerkesztőjének, Kapitány Lászlónak plakátját pedig harmadik díjjal tüntette ki. Kapitány a színkritikusok mostani nemzetközi összejövetelére készített falragaszával érdemelte ki az elismerést. A zsűri az említett díjak mellett három különdíjat is ki-

osztott. Az egyiket Baráth Ferenc ugyancsak újvidéki grafikus kapta az Újvidéki Színház Ugo Betti Büntény a Kecskeszigeten című darabja előadásához készített plakátért.

A színházzal kapcsolatos kiállítások sorát Vladimir Marenic belgrádi díszlet- és jelmeztervező kiállítása zárta. A kétszeres Sterija-díjas tervező A kép is — színház találó címmel mutatta be a fesztiváli közönségnek húszegynéhány legsikerültebb termét.

Az országos színházi szemle játékműsorát egész sor, többnyire kísérleti és kamarajellegű előadás egészítette ki, és ismét sor került, most már nemzetközi rendezvényre szélesedve, a színhákadémiák hallgatóinak találkozójára.

ŐSBEMUTATÓ AZ ÚJVIDÉKI BALETTBAN. Hosszú évek után először tartott ősbemutatót az újvidéki Szerb Nemzeti Színház balettagyüttes. A Boris Papandopulo zenéjére és Franjo Horvat librettójára írt Theuta című művet mutatták be első ízben a közönségnek. E hazai mű több évvel ezelőtt íródott, s eredetileg a Spliti Játékokon kellett volna bemutatni, de tekintve, hogy erre a premierre nem került sor, az újvidékiek, vállalva az első színpad állítás nehézségeit, műsorra tűzték, és sikerrel bemutatták.

Theuta asszony a III. század, ma már kevésbé ismert, történelmi figurája. Az illír királynőről a legenda azt tartja, olyan bátor volt, hogy a szomszédos római birodalomban is tartottak tőle, és csak csel révén tudták meghódítani az Adriai-tengermelléket. Magáról a királynőről ma már kevés hiteles adat van, nevét is csak egy spliti utca (ebben az utcában van a város színháza) és egy kotori tér őrzi.

A királynőről szóló legendák ihlették Franjo Horvatot, aki a sok mellé egy újabbat is szőtt. A mű vezérfonala a hatalomért folytatott harc és

mindaz, ami egy ilyen harcot kísér, különösen, ha az események központi figurája — nő.

A balett három felvonásos, ami lehetőségét ad az eszmék kibontakoztatására és a cselekmény kifejtésére. A librettó úgy kívánta, hogy Theuta királynő a végsőkig hideg, kimért, ám méltóságteljes legyen, mindennekfelett pedig bátor, olyannyira, hogy dacoljon minden ellenséggel, emberrel, természettel egyaránt. Így Theuta a vihar is csitítani képes uralkodó, ám nő is... Miután elveszíti Fariosz szerelmét, elveszíti csodaerejét, s birodalma a rómaiaké lesz. A pusztulást látva hiába tér vissza hozzá az egyszer már elvesztett férfi, hiába hal meg Theutáért Fariosz, a királynőnek nincs többé ereje sem harcra, sem szerelemre. A halott Fariosz mellé esik ő is, de nem tudni, meghal-e vagy csak pillanatnyi Theuta erővesztése.

A keménykezű uralkodótól a gyöngéd és szerető nőig terjedő széles skálán kellett játszania Máriás Erikának, s általános vélemény szerint az újvidéki táncosnő egyik legkiválóbb teljesítményé volt Theuta életre keltése a színpadon.

SINKÓ ERVIN OPTIMISTÁKJA A MAGYAR TELEVÍZIÓBAN. Sinkó Ervin Optimisták című regénye Lengyel József *Visegrádi utcájával* együtt a Magyar Tanácsköztársaság legerőteljesebb irodalmi dokumentuma. Nem csoda hát, hogy az 1919-es események évfordulóján Magyarországon is megjelenik a nálunk már két kiadást megért Sinkó-regény, az *Optimisták*, s hogy a mű egyes részletei még a könyv megjelenése előtt, dramatizált formában a Magyar Televízió műsorán is szerepeltek. Az április 28-i Nyitott könyv című műsorban láthattunk belőle elsősorban a Véres és Báti (Lukács és Sinkó) párbeszédeire összpontosító jeleneteket és részleteket. Az

adás nyilván tovább növeli az *Optimisták* népszerűségét.

EGYESÜLETET ALAPÍTOTTAK A VAJIDASÁGI FOLKLORISTÁK. Vajdaságban az utóbbi években mind szervezettebb folklórkutatás folyik, mind több tudományos kutató munkálkodik a népi hagyaték összegyűjtésén, őrzésén, rendezésén és feldolgozásán. Gyarapszik a néprajzi tárgyú könyvek, szakcikkek és disszertációk száma is. A szervezettebb munka érdekében alakult tartományi egyesület interdiszciplináris jellegű. Hat szakosztálya van. Az egyesület rendszeresen megvitatja a folyó ügyeket, évente pedig szakmai vitákat és szemináriumokat szervez majd.

ELISMERÉS PATÓ IMRÉNEK. A vajdasági munkásmozgalom tárgyköréből megjelenő történeti és irodalmi munkák díjazására alapított Zsáki József Díj legújabb nyertese Pató Imre, az újvidéki Hungarológiai Intézet szakmunkatársa. A háború előtti *Híd*-mozgalom feltárásán végzett sikeres munkájával érdemelte ki az elismerést. 1976-ban jelentette a *Híd* háború előtti évfolyamainak repertóriumát, előtte elkészítette a *Híd* képeskönyvét, majd *Az osztályharcos* címmel feldolgozta Simokovich Rókus egykori *Híd*-szerkesztő életét és munkásságát. A háború előtti *Híd* története tárgyköréből készül újabb könyve is. Címe: *A Híd monográfiája 1934-től 1941-ig*.

ÁTADTÁK A HÍD- ÉS A FORUM-DÍJAT. Április 7-én az újvidéki Forum Lap- és Könyvkiadóban szerény ünnepségen átnyújtották Varga Zoltánnak az 1978. évi Híd Irodalmi Díjat, Pechán Béla festőművésznek pedig a múlt évre szóló Forum Képzőművészeti Díjat. Pechán Béla fél évszázados életútját Bela Duranci, a

bíráló bizottság elnöke ismertette, Varga Zoltán díjazott könyvéről pedig Vajda Gábor szolt. Az alábbiakban az ő méltatását közöljük.

Művészet és társadalom kapcsolata csupán akkor lehet gyümölcsöző, ha az utóbbi a tágabb értelemben vett önmegismerés egyik hiteles forrásaként tekint az előbbire; amennyiben nem tanítani vagy átnevelni igyekszik a művészeket, hanem inkább tanulni szeretne tőlük. Talán nem leszünk elfogultak önmagunkkal szemben, mikor azt állítjuk, hogy Varga Zoltán múlt évi művét és egész eddigi munkásságát közösségünknek épp e pozitív, belátó magatartása juttatta a jugoszláviai magyar kultúrájának leg-rangosabb irodalmi kitüntetéséhez. Egy ember — eddigi alkotásainak tanúsága szerint — kivételes bátorsággal merete vállalni önmagát, s töretlen következetességgel gondolta végig társadalmi létünk ellentmondásait, s megújuló formában igyekezett felmutatni, időtlenségbe merevíteni annak örökös alakulásban levő lényegét.

Legelőször a társadalmi élményt kellett meghódítania, az életfikciónak azt a területét, melyen szemléhetővé válik, hogy az ember balsorsa nem mítikus erőknél, hanem közösségi helyzeteknek a függvénye, s ha létezik is a véletlen, az előre kiszámíthatatlan, a lüktető valóság csak elvétve szorul mögéte kulisszaszerrepre. A magány öncélúságának teherével, a túlzott és elapósított realizmus ellenétes végletével, a divattá lett kafkai-ság béklyójával indult, s a létnek egy szűkösebben egzisztencialista szemléletével, nagyvonalú és elvont, paródia határán álló szatirikus társadalomképet alkotott. Ember és világ viszonylatában a közösség szinte maradéktalanul feloldódott a világban, az emberben csupán égető hiányként érezte létezését. Varga Zoltán azonban nem akart az avantgarde epigonja len-

ni, s ha kezdetben fájtnak neki az emberi veresége, később már nem is a végeredményre, hanem magára a folyamatra, sőt ennek kialakulási fázisára lett kíváncsi. Az induláskor az író gondolata együtt halt el a szenvedő emberi tudatokkal. A Varga Zoltán-i parabola feltámadási kísérlet, melyben a megsemmisüléssel fenyegetett szellem kétségbeesetten igyekszik mércévé lenni, a megnyugtató megelőzés módjait puhatolni. S ennek már a közösségi-etikai szempont is egyre magától értőddőbbé válik, noha a túlfeszített szándék nemegyszer a tételességben bosszulja meg magát, hisz a történet nem azonos önmagával, nem önmagában válik talányossá, beleél és értelmezhető képességünket próbára tevővé. Ha Varga Zoltánt az elidegenedés legelőször önmagában, pszichikai területén érdekelte, akkor parabolikus műveiben elhatározza, hogy megmutatja: milyen külső feltételek mellett alakul ki a szerencsétlen tudat; hogyan gondolkodik a világ az egyén életének kölcsönös eltorzulásáról.

Az író azonban itt sem vesztegelt sokáig, s a következő újítási kísérlete eredményezte e könyvet, melynek ünneplésére itt összegyűltünk. Előzőleg a valószerűsítés korlátozottsága jelezte a Varga Zoltán-i ars poetica korlátait, a mű olykor feleúton maradt a teremtettség és az alkotói mondanivalóban tükröződő külvilág között. Az maradt kérdéses, amit a szakemberek tárgyasulátnak vagy alkotói megvalósulásnak neveznek. Helyes megoldást az írónak magyar nyelvtérleti viszonylatban is kiemelkedő műveltsége kínált. Amennyiben régebben az élet viszonylag kevés nyersanyagot nyújtott a képzelet és az intellektus számára, most a történelem kezdi

helyettesíteni. Varga Zoltán úgy közelíti meg a mai életet, hogy látszólag távolodóban van tőle. Történelmi prózája szerencsére ennek ellenére sem csak példabeszéd, hanem körültekintően valószínűsített élő valóság. Ezáltal művének a megismerő funkciója erősödik fel. Ha például a bukáshoz közeledő Róma napjait ecseteli, akkor minden tudását latba veti, hogy minél plasztikusabbá tegye alakjait. Ugyanígy, mikor az ókori Egyiptom képezi ábrázolásának keretét, akkor is mindent megtesz, hogy hőse gondolkodásmódját és cselekvéslehetőségét az idő adott körülményeinek függvényévé tegye. Eközben véletlenül sem esik a dekorativitás vagy a történelmi öncélúság túlzásába, s inkább talán tudatos anakronizmusról lehetne beszélni nála. Hősei ugyanis úgy gondolkodnak, mint mi, s konkrét világuk szellemi szintjén majdnem ugyanazokkal a kérdésekkel viaskodnak, mint mi manapság. Varga Zoltán művészitörténelmi tablóinak hősei viszonylagos megköötöttségükben is túlnőnek az adott korviszonyokon, s emiatt rendszerint elbuknak. Ilyen vereséggént kell felfognunk a máris nevéssé lett *Hallgatás* című kisregény főszereplőjének életsorsát is. E problematikusan hősök magatartása makacs nonkonformizmus, az önmagunkhoz való hűség etikusa szándéka, a törhetetlen humanista becsületesség a cinikus nihilisták ellenében; jellemüknek titka viszont a megismerés iránti csillapíthatatlan vágy, az elfogadottól, a normává meredevettől való alkati viszolygás, a titkok és a tabuk megfejtésének rögeszméje, tehát mindaz, amit a mi társadalmunk is magasrendű eszményként tűzött zászlajára, de aminek magasságát életünk csupán kivételes perceiben érheti el.